

УДК 331.2: 339.166.5 (045)

*Галина Кучерук, д. е. н., доц.
(завідувач каф. «Економіка підприємств»
Державного економіко-технологічного університету транспорту)
Володимир Щелкунов, д. е. н. проф.
(президент Українського національного комітету Міжнародної торгової
палати)*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

У статті наведено аналіз основних проблем та перспектив розвитку інтелектуального бізнесу в Україні, визначені напрями забезпечення конкурентоспроможного інтелектуального бізнесу.

Ключові слова: інтелектуальний бізнес, інтелектуальна власність, активи інтелектуальної власності, розвиток інтелектуального бізнесу.

В статтє проведен анализ основных проблем и перспектив развития интеллектуального бизнеса в Украине, определены направления обеспечения конкурентоспособного интеллектуального бизнеса.

Ключевые слова: интеллектуальный бизнес, интеллектуальная собственность, активи интеллектуальной собственности, развитие интеллектуального бизнеса.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку світової економіки характеризується величезними інформаційними потоками і видатними досягненнями, насамперед у інформатиці та технологіях. У той же час, процес обробки інформації та прийняття рішень за своїм рівнем значно поступається можливостям, що відкриваються. Це викликано тим, що аналітична частина мислення, як і багато інших складових інтелекту, розвивалася за принципом «від досягнутого». Тобто коригування напрямків розвитку мислення відбувалося при накопиченні критичного обсягу знань, мінімально необхідного для переходу на відповідний інтелектуальний рівень.

Таким чином, високі темпи розвитку інформаційних і інноваційних технологій вимагають ретельних досліджень у сфері інтелектуального бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем та перспектив розвитку інтелектуального бізнесу присвячені праці Г.Г. Григор'єва, А.Г. Грязнової, С.В. Валдайцева, Т.В. Момот, К. Хова, А.В. Шастітко, О.Б. Бутніка-Сіверського, В.О.Жарова, П.П. Крайнева, І.Ю. Кожарської, В.Л. Рихтюка, Е.Я. Волинця-Руссета, С.В. Валдайцева, М.В. Дишканта, В. Долгої, Н. Лебеда, І.Д. Погореловської, Н. Пузині, Л. Устінової та ін. Проте, в сучасних економічних умовах вирішення проблем та перспектив інтелектуального бізнесу в Україні є надзвичайно актуальним і своєчасним.

© Кучерук Г. Ю., Щелкунов В.І., 2014

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Дослідження проблем розвитку інтелектуального бізнесу в основному мають правову спрямованість. Організаційно-економічні та практичні аспекти розвитку малодосліджені.

Мета статті. Провести аналіз основних проблем та перспектив розвитку інтелектуального бізнесу в Україні й визначити основні напрями забезпечення конкурентоспроможного інтелектуального бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ХХІ ст. наука та інтелектуальна власність розглядаються не тільки як фундамент та інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємств, а й як базовий елемент бізнесу нового типу, заснованого на знаннях. У розвинених країнах на науку спрямовується від 6 до 22% державних витрат, або 2-3% ВВП. У нашій країні – якщо 2010 р. видатки на науку становили лише 0,43% ВВП, що було найменшим показником за десятиріччя і найнижчим рівнем витрат серед усіх європейських держав, то 2013 р. це фінансування впало нижче за 0,3% ВВП [1]. Але світовий досвід доводить, що вкладення в науку повинні здійснюватися стабільно і регулярно протягом багатьох років.

Аналіз світової діяльності щодо обміну науково-технічними винаходами, «ноу-хау», промисловими зразками і торговельними марками між окремими організаціями, як в середині країни, так і між країнами, показує, що в основі виникнення і розвитку сучасного міжнародного інтелектуального бізнесу лежать об'єктивні економічні фактори.

Інтелектуальна власність ефективно використовується тільки, якщо їх авторам забезпечено необхідний комплекс моральних і матеріальних прав. Якщо в радянський час винагородою була сама праця, то в даний час людей цікавить більше матеріальна сторона, виражена в наявності майнових прав на створену ними власність. Сьогодні більш-менш врахована авторська винагорода тільки на літературні, наукові й художні твори, у сфері науки і техніки справа йде складніше.

Функціонування висококонкурентних об'єктів інтелектуальної власності можливе на основі тісної співпраці держави і підприємництва. До основних напрямів державної політики щодо інтелектуального бізнесу належать:

1) створення сприятливого економічного і правового середовища для інтелектуальної власності, особливо її захист;

2) підтримка розвитку інноваційного підприємництва (включення витрат на НДДКР приватного сектора в собівартість продукції, списання значної частини наукового та іншого обладнання за прискореними нормами амортизації, застосування адресних податкових пільг, пільгове кредитування малого і середнього бізнесу, розвиток банківської системи, венчурне фінансування та ін.);

3) вдосконалення системи комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, підготовки виробництва і виходу на ринок продукції з використанням інтелектуальної власності, підготовка та перепідготовка кадрів.

Всі види інтелектуальної власності перетворюються на компонент продуктивних сил і, з'єднуючись з технікою і виробництвом, органічно вбудовуються в відтворювальний процес. Наслідками цього є зростання інтенсивності інноваційних процесів, скорочення термінів створення інновацій, поява нових учасників – розробників і споживачів, зміна їх відносин і функцій. Це підвищує рівень відповідальності підприємця-виробника, формує конкурентоспроможний ринок і стимулює інноваційну економіку.

Підприємцю для забезпечення конкурентоспроможного інтелектуального бізнесу потрібно бачити в інтелектуальній власності не тільки правовий аспект, а й фінансовий інструмент.

Ринок інтелектуальної власності виконує для підприємництва три функції:

- 1) засобу капіталізації нематеріальних активів підприємств;
- 2) механізму створення додаткової вартості, тому що інтелектуальну власність можна продавати необмежену кількість разів необмеженому числу учасників, на відміну від товару або послуги;
- 3) інвестиційного ресурсу, під який дають відповідне забезпечення все, починаючи від держави і закінчуючи банківськими структурами.

Активи інтелектуальної власності можуть бути перетворені на товар, тобто гроші. Це можна зробити шляхом продажу, передачі по ліцензії, використанні як заставу або гарантії для фінансування за рахунок позик. Інтелектуальна власність може бути додатковою основою при пошуку інвесторів за допомогою грантів, гарантій, субсидій або програм пільгових позик, які пропонують різні фінансові установи та банки.

Активи інтелектуальної власності можуть допомогти закріпити позиції підприємства щодо отримання фінансових коштів від інвесторів та кредиторів. Банк, фінансова установа або інший спонсор зацікавлений, щоб інноваційний товар або послуга, яка пропонується підприємством, була під охороною патенту на винахід, промисловий зразок, корисну модель або товарний знак. Така охорона є показником високого потенціалу підприємства з точки зору операцій на ринку.

Право власності у інтелектуальному бізнесі важливо ще для того, щоб впевнити інвесторів у відкритих для підприємства ринкових можливостях з точки зору комерціалізації даного продукту або послуги. Іноді один великий патент може сприяти заключенню інвестиційної домовленості. Володіння правами інтелектуальної власності у відношенні творчого результату або інновацій, пов'язаних із продуктами або послугами, які підприємство планує випустити на ринок, гарантує певну виключність і, отож, більшу ринкову частку, якщо продукт або послуга сподобається споживачам.

Різні інвестори по-різному можуть оцінювати активи інтелектуальної власності й надавати різну ступінь важливості її правам. Але сучасні тенденції свідчать про все більш широке використання активів інтелектуальної власності у якості джерела підвищення його прибутковості. Таким чином, інвестори все частіше звертають увагу на підприємствах, які мають керований портфель інтелектуальної власності, навіть якщо вони стикаються при цьому з новими задачами.

Тому керівництво підприємства повинно вживати заходи для того, щоб визначити комерційну цінність власних активів, забезпечити їх вартісну оцінку, виявити вимоги, необхідні для їх відповідного обліку. Необхідно обов'язково включити активи інтелектуальної власності у бізнес-план та інші стратегічні документи.

Хоча кредитування під активи інтелектуальної власності – це досить нове явище, але забезпечення заставами комерційних кредитів та банківського фінансування на володіння часткою у інтелектуальній власності за кордоном стає все більш широкою практикою, навіть у середньому і малому бізнесі, у секторі високих технологій.

Інтелектуальна власність, у випадку її ефективного використання, є важливим інструментом для створення іміджу бізнесу для нинішніх та потенційних клієнтів та для локалізації бізнесу на ринку. Права на інтелектуальну власність повинні ви-

користуватися у поєднанні з інструментами маркетингу, такими як реклама, паблік рилейшнз та інші заходи щодо просування товару на ринок. В умовах економіки знань Інтернет відкрив багато можливостей для маркетингу інтелектуальної власності. Це має бути враховано у маркетинговій стратегії підприємства.

Для управління інтелектуальним бізнесом також важливо побудувати організаційну структуру, здатну втілити розроблену стратегію, яка орієнтує для цього всі виробничі та функціональні підрозділи підприємства – від науково-дослідної діяльності і маркетингу до фінансових угод, злиття, придбання й електронної комерції. Тобто структура управління повинна відображати стратегічну значущість ролі інтелектуальної власності у забезпеченні підприємницького успіху.

Вихід на внутрішній та зовнішні ринки, успішний збут продукції залежить безпосередньо від наявності професійної служби патентно-ліцензійної роботи. Основною задачею організаційно-функціональної структури управління інтелектуальною власністю має бути забезпечення координації діяльності технічної, економічної та юридичної служб, які відповідають за формування планів та виконання договорів.

Все це, за державною підтримкою, дозволить забезпечити підприємцям України конкурентоспроможний інтелектуальний бізнес.

Висновки і пропозиції. Вирішення питань розвитку інтелектуального бізнесу має бути одним з пріоритетів діяльності нашої держави. Одним із шляхів досягнення цього є активна участь України на ринку об'єктів інтелектуальної власності і в якості покупця, і, що більш важливо, у якості продавця. З іншого боку, інтелектуальний бізнес повинен базуватися на новітніх досягненнях науки і техніки, що разом з іншими факторами, може бути забезпечене за рахунок науково обґрунтованого й економічно ефективного розширення експорту й імпорту нової техніки та технологій, нових матеріалів, науково-технічних досягнень по ліцензіях, що забезпечує можливість не тільки ліквідувати сформоване відставання від розвинених країн світу, що намітилося на окремих напрямках науково-технічного прогресу, а й у перспективі вирватися вперед, забезпечивши зростання темпів науково-технічного прогресу. Проте без ґрунтовних та глибоких знань світової практики, законодавчих норм у сфері інтелектуальної власності та без визначення підприємцями основних проблем розвитку інтелектуального бізнесу в Україні діяльність у даному напрямку неможлива.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://tyzhden.ua/Politics/73765>.
2. Reilly R.Jr, Schweih R., Reilly R. The Handbook of Business Valuation and Intellectual Property Analysis- McGraw-Hill – 2004, 600 p.
3. I Deli Yang Intellectual Property and Doing Business in China (International Business and Management). – 2003.

Galina Kucheruk d.e.n, docent

(Head of Department. «Business Economics», National Economic and Technological University of Transport)

Vladimir Schelkunov, Doctor of Economic Sciences, Professor

(President of the Ukrainian National Committee of the International Chamber of Commerce)

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL BUSINESS ARE IN UKRAINE

The article analyzes the main problems and prospects of development of intellectual business in Ukraine, identify areas to ensure a competitive intellectual business. The basis for the emergence and development of modern international intellectual business on objective economic factors. Role of the state in the development of intellectual business, is outlined. Approval that the operation of a highly competitive intellectual property is possible on the basis of close cooperation between the state and business. The main directions of the state policy regarding intellectual business: creating a favorable economic and legal environment, supporting the development of innovative entrepreneurship, improving the commercialization of intellectual property, pre-production and to market products using the intellectual property, training and retraining. The functions performed by Rink intellectual property for business: means of capitalization of intangible assets of enterprises, the mechanism of creation of surplus value and investment resource.

Keywords: intellectual business, intellectual property, intellectual property assets, the development of intellectual business.

REFERENCES

1. <http://tyzhden.ua/Politics/73765>.
2. Reilly R.Jr, Schweihs R., Reilly R. The Handbook of Business Valuation and Intellectual Property Analysis- McGraw-Hill – 2004, 600 p.
3. I Deli Yang Intellectual Property and Doing Business in China (International Business and Management). – 2003.